

Marlena Gołębiowska

Blue economy w Polsce i w państwach bałtyckich

Niebieska gospodarka (*blue economy*) to koncepcja zrównoważonego wykorzystania zasobów morskich, oceanicznych i przybrzeżnych, która ma na celu wspieranie rozwoju gospodarczego przy jednoczesnym dbaniu o środowisko. W Polsce, na Litwie, Łotwie i w Estonii ta część gospodarki generuje w sumie ponad 5 mld euro rocznej wartości dodanej i daje zatrudnienie ponad 200 tys. pracowników. Niebieska gospodarka odgrywa także istotną rolę w osiągnięciu celów Europejskiego Zielonego Ładu, w myśl idei *Putting the Blue into the Green*.

Niebieska gospodarka obejmuje działalności gospodarcze związane z zasobami morskimi, oceanicznymi i przybrzeżnymi, niezależnie od tego, czy podejmowane są one bezpośrednio w środowisku morskim, czy na lądzie. W statystykach Unii Europejskiej przedstawiane są one w podziale na siedem sektorów: żywe zasoby morza, nieożywione zasoby morza, działalność portowa, działalność stoczniowa, transport morski, turystyka przybrzeżna oraz morska energetyka wiatrowa¹.

Według najnowszych danych z *EU Blue Economy Observatory*², dostępnych za 2020 r., niebieska gospodarka w Unii Europejskiej wygenerowała wartość dodaną³ wynoszącą w sumie 129 mld euro, zatrudniając przy tym 3,34 mln osób. Warto jednocześnie podkreślić, że w porównaniu z rokiem poprzednim wartość dodana zmniejszyła się o 30%, a zatrudnienie o 26%. Spadki te były wynikiem wpływu pandemii COVID-19, szczególnie na sektor turystyki przybrzeżnej oraz transportu morskiego. Tym samym wartość dodana generowana przez niebieską gospodarkę w 2020 r. stanowiła 1,1% całkowitej wartości dodanej UE (1,5% w 2019 r.), a zatrudnienie w tym obszarze odpowiadało 1,8% ogółu zatrudnionych w Unii (2,4% w 2019 r.).

Blue economy w Polsce i państwach bałtyckich – wartość dodana. W ramach niebieskiej gospodarki w 2020 r. działało w Polsce ponad 12 tys. przedsiębiorstw, w Estonii i na Łotwie – po 1,1 tys., z kolei na Litwie – 0,9 tys. Przedsiębiorstwa te w analizowanym roku wytworzyły wartość dodaną wynoszącą odpowiednio: w Polsce – 3,2 mld euro, w Estonii i na Litwie – po 0,8 mld euro i na Łotwie – 0,5 mld euro. Mimo że to Polska osiągnęła najwyższą wartość dodaną, to udział niebieskiej gospodarki w całkowitej krajowej wartości dodanej największy był w Estonii, gdzie wyniósł 3,3%, podczas gdy na Litwie było to 1,6%, na Łotwie – 1,5%, a w Polsce – 0,7%. Pod względem udziału niebieskiej gospodarki w wartości dodanej gospodarki krajowej Estonia zajęła także wysokie, czwarte miejsce wśród wszystkich państw UE (ustępując jedynie Danii, Chorwacji i Malcie). W tym zestawieniu Łotwa znalazła się na szóstym miejscu, Litwa na siódmym, a Polska na dwudziestym.

Analiza struktury wartości dodanej w niebieskiej gospodarce wskazuje, że w Polsce największy wkład miały przedsiębiorstwa prowadzące działalność związaną z żywymi zasobami morza oraz działalność portową (po 0,9 mld euro). W Estonii i na Łotwie dominowały pod tym względem przedsiębiorstwa związane z turystyką przybrzeżną oraz działalnością portową (po ok. 0,1-0,2 mld euro). Natomiast na Litwie największą wartość dodaną wytwarzały przedsiębiorstwa prowadzące działalność związaną z żywymi zasobami morza oraz działalność stoczniową (po ok. 0,2 mld euro).

¹ Analiza danych dla Polski, Litwy, Łotwy i Estonii obejmuje sześć sektorów – z wyłączeniem sektora morskiej energetyki wiatrowej z uwagi na brak danych źródłowych.

² *EU Blue Economy Observatory, Sustainable Blue Economy* <https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/>, data dostępu: 16.05.2024.

³ W analizie wykorzystano wskaźnik wartości dodanej brutto (GVA), obliczany jako różnica między produkcją globalną i zużyciem pośrednim.

Blue economy w Polsce i państwach bałtyckich – zatrudnienie. Niebieska gospodarka w Polsce i państwach bałtyckich nie tylko generuje istotną wartość dodaną, ale także odgrywa znaczącą rolę w rynku pracy, oferując zatrudnienie w sektorach związanych z wykorzystaniem zasobów morskich i przybrzeżnych. W 2020 r. w Polsce pracowało w nich 142 tys. osób, w Estonii i na Łotwie – po 29 tys., a na Litwie – 27 tys. Podobnie jak w przypadku wartości dodanej, najwyższy udział zatrudnionych w sektorze niebieskiej gospodarki ogółem odnotowano w Polsce, natomiast w stosunku do ogólnej liczby zatrudnionych pierwsze miejsce zajmuje Estonia – 4,8%, następnie Łotwa – 3,4%, Litwa – 2,1% i Polska – 0,9%.

Ponadto analiza struktury zatrudnienia w sektorze niebieskiej gospodarki wskazuje, że w Polsce najwięcej zatrudnionych pracowało w działalnościach związanych z żywymi zasobami morza (39,7 tys. osób). Wartość ta stanowi 7% wszystkich zatrudnionych w tym sektorze w UE, co plasuje Polskę na piątym miejscu (za Hiszpanią, Włochami, Francją i Niemcami). Kolejno największe zatrudnienie odnotowano w turystyce przybrzeżnej (39 tys. osób), w działalności portowej (31,2 tys. osób) oraz stoczniowej (27,7 tys. osób). Zarówno w Estonii, jak i na Łotwie największe zatrudnienie zanotowano w turystyce przybrzeżnej (kolejno 16,5 tys. osób oraz 14,7 tys. osób). Natomiast na Litwie dominowała działalność stoczniowa (8,6 tys. osób) oraz związana z żywymi zasobami morza (8,2 tys. osób).

Wnioski i perspektywy

- Koncepcja niebieskiej gospodarki ma istotne znaczenie dla Unii Europejskiej w kontekście osiągnięcia celów Europejskiego Zielonego Ładu, w myśl idei z jednego z komunikatów Komisji Europejskiej – *Putting the Blue into the Green*⁴. Obejmuje to m.in. osiągnięcie celów neutralności klimatycznej przede wszystkim poprzez rozwój morskiej energetyki odnawialnej, dekarbonizację transportu morskiego i ekologizację portów, a także przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, dzięki zaktualizowaniu norm dotyczących projektowania narzędzi połowowych, recyklingu statków i likwidacji platform morskich oraz działaniom na rzecz ograniczenia zanieczyszczenia tworzywami sztucznymi.
- W Unii Europejskiej przejście na zrównoważoną niebieską gospodarkę wspierają Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury oraz Fundusz BlueInvest. Kluczowe dla powodzenia tego procesu – zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej – jest uwzględnienie inwestycji w tym obszarze także w krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności oraz w krajowych programach operacyjnych dotyczących funduszy UE do 2027 r. W Polsce, na Litwie, Łotwie i w Estonii, gdzie niebieska gospodarka przyczynia się do generowania znacznej wartości dodanej oraz zatrudnienia, szczególnie istotne jest strategiczne podejście do tego sektora. Warto także wskazać, że spośród analizowanych państw Estonia wyróżnia się najwyższym udziałem niebieskiej gospodarki zarówno w całkowitej krajowej wartości dodanej, jak i ogólnej liczbie zatrudnionych.
- Ponadto w analizowanych państwach, szczególnie w Polsce, można spodziewać się wzrostu znaczenia niebieskiej gospodarki. Po pierwsze, wskazuje na to wyraźna poprawa wyników działalności polskich portów morskich. Według danych Action Forum w sumie w 2022 r. przeładowano w nich łącznie 133,2 mln ton ładunków (wzrost o 17,8% w porównaniu z rokiem poprzednim), a w pierwszym półroczu 2023 r. – 74,2 mln ton (wzrost o 20,5% w porównaniu do pierwszego półrocza roku poprzedniego). W efekcie w zestawieniu dziesięciu największych bałtyckich portów w 2022 r. znalazły się aż trzy polskie, w tym na miejscu drugim port Gdańsk, na szóstym Szczecin-Świnoujście i na dziewiątym Gdynia (z państw bałtyckich siódme miejsce zajmuje litewski port Kłajpeda i dziesiąte estoński Tallinn). Po drugie, rozwija się także działalność stoczniowa. Przykładem może być Program Miecznik, będący efektem partnerstwa Polski i Wielkiej Brytanii, w ramach którego w polskich stocznicach powstaną trzy fregaty dla Marynarki Wojennej, wyposażone w nowoczesne systemy radiolokacyjne, artyleryjskie i raketowe. Po trzecie, w całym regionie Morza Bałtyckiego wzrasta także znaczenie morskiej energetyki wiatrowej

⁴ *Putting the Blue into the Green*, https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/publications/putting-blue-green_en, data dostępu: 16.05.2024.

([„Komentarze IEŚ”, nr 314](#)). W przypadku Polski przykładem mogą być inwestycje duńskiej firmy Vestas, potentata w produkcji turbin wiatrowych, która otwiera dwie fabryki w Szczecinie – pierwszą w drugiej połowie 2024 r., a drugą planowo w 2026 r. Po uruchomieniu obu produkcji duńska firma zatrudniać będzie ok. 2,5 tys. osób.

- W cieniu wojny rosyjsko-ukraińskiej wciąż nie można jednak zapominać także o zagrożeniach na obszarze Morza Bałtyckiego, zarówno o charakterze militarnym, jak i niekonwencjonalnym, stanowiących wyzwania dla bezpieczeństwa politycznego, gospodarczego, społecznego i ekologicznego państw tego regionu ([„Komentarze IEŚ”, nr 1043](#)).